

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

2 Vtrùm iudicium temerarium sit peccatum mortiferum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

SECTIO QUARTA.
DE INIURIIS
IN IUDICIIS.

EQVITVR *vt dicamus de iniuriis, quæ in Iudiciis committi solent. In quibus tres personæ spectantur, Iudex, Accusator, & Reus: accusatori iungitur testis, reo aduocatus. Itaque hanc sectionem diuidemus in tria capita: Primum erit de Iudice. Secundum, de accusatore & teste. Tertium, de reo & aduocato.*

CAPVT VIGESIMVMNONVM.

De Iudice.

Constat Dubitationibus 18.

DVBITATIO PRIMA.

Virum Iudicium sit actus Iustitiæ.

D. Thomas q. 60. art. 1.

¹
Iudicium
quid.

NOTANDVM est, nomen *Iudicij* potissimum duobus modis accipi. Primò, Generatim, pro sententia animi vera vel falsa, de qua cumque re ea sit. sic distinguitur contra *apprehensionem* nudam, in qua non est veritas vel falsitas. nec per se est actus virtutis, sed potentia intellectiua, componentis, vel diuidentis suos conceptus.

² Secundò, Strictè, pro determinatione Iuris, facta per Iudicem, id est, pro sententia Iudicis externus prolata, qua in controuersis contractuum, delictorum, alijsve Iuris questionibus definit quid cui sit debitum; hoc enim propriè vocatur *Iudicium*, quasi *Iuris dictio*. Hinc extenditur ad significandum totum illum actum & causæ discussionem, quæ in tribunalibus fieri solet, per quam Iudex disponitur, vt iustam sententiam ferre possit.

³
Est actus
scientiæ Iu-
ris, & Iu-
stitiæ, id est,
dupluciter.

Hoc modo est quidem actus elicited à scientia Iuris; tamen est etiam actus iustitiæ, idque duplici ratione. Primò, Tamquam causæ dispositiua; quia iustitiæ affectus inclinât Iudicem vt velit sententiam iustam ferre, ac proinde incitat eum, vt quàm diligentissimè causam examinet; deinde occulta quadam consensione facit, vt ea quæ iusta sunt, etiam iusta illi videantur. quisque enim iudicat secundum suos affectus. affectus enim facit, vt res intellectui videatur conueniens & amplectenda. Itaque affectus iustitiæ facit, vt id quod iustum est, intellectui Iudicis appareat bonum & amplectendum. Simili modo affectus temperantiæ facit opera temperata videri pulchra, & conuenientia homini; & fortitudo, opera fortia, siue illa exterius cernantur, siue sola imaginatione comprehendantur. Iuxta hunc modum, rectum iudicium de obiecto vel opere cuiusque virtutis

procedere dicitur ex eadem virtute. vide supra lib. 1. cap. 1. dub. 4.

Secundò, Est actus iustitiæ, tamquam causæ præcipientis & obligantis; iustitia enim imperat actum iudicij, & Iudicem ad eum obligat, sicut debitorem obligat ad solutionem debiti: quia ex officio debet hoc partibus; idè enim stipendia accipit. hoc modo iudicium propriè ad iustitiam pertinet, vt quoddam obiectum iustitiæ, & actus externus necessarius, sine quo iustitia in Iudice esse nequit; sicut reddere cuique suum, est actus iustitiæ in genere.

DVBITATIO II.

Vtrum iudicium temerarium, sit peccatum mortiferum.

D. Thomas quest. 60. art. 3.

NOTANDUM est Primò, *Iudicium temerarium*, dicitur, quod de alicuius peccato, aliòve infami malo ex leuibus iudiciis concipitur. quod enim ex iustis seu sufficientibus causis concipitur, non est temerarium, sed rationi consonum. vt si iudices aliquem impurum, quod in tenebris sæpius eum videris loca impura frequentantem; si hæreticum, quod Mistæ sacrificium rideat; si iniustum, quod vfuras exigit. Fit autem hoc iudicium vel de internis, vel de externis, quorum auctor est occultus; vel de futuris, vt hunc fore furem, vel numquam emendandum, vt colligitur ex D. Augustino l. 2. de Sermone Domini in monte, cap. 28. & S. Basilio in Regul. breuior. interrog. 164.

Notandum Secundò, D. Thomam distinguere tres gradus suspicionis, vel iudicij temerarij.

Primus est, *Cum homo ex leuibus iudiciis de bonitate alicuius dubitare incipit.*

Secundus est, *Cum pro certo malitiam alterius æstimat ex leuibus iudiciis.*

Tertius

Tres gra-
dus suspi-
cionis.

Tertius est, *Cum aliquis Iudex ex suspitione procedit ad aliquem condemnandum*, ubi rectè Caietanus sub primo gradu comprehendit etiam *opinionem*, quia D. Thomas ex Cicerone vult, *suspicionem esse opinionem mali, ex leuibus indicis conceptam*. Propriè tamen *opinio* & *suspicio* differunt.

Possunt poni quinque gradus.

Dubitatio.

Suspicio.

Vnde si quis hos gradus exactè distinguere velit, erunt quinque. Primus, In dubitando. 2. In suspicando. 3. In opinando. 4. In firmiter iudicando. 5. In ferenda sententia. *Dubitatio* propriè est, cum animus hæret in medio suspensus, neutram in partem inclinans. *Suspicio* est, quando in alteram partem inclinat; nondum tamen absolute assentitur, non enim est assensus & determinatum iudicium, sed inclinatio vel concitatio animi ad assensum; quæ sit vel per motus quosdam assentiendi imperfectos & indeliberatos, vel quod species aliqua veri subleceat in hac parte, quæ non in altera. vnde & verbum Latinum *suspitari*, & Græcum *ὀφθαλμὸν* ductum videtur, quasi aliquid subitus latens appareat.

Opinio.

Opinio est assensus alterius partis, & iudicium determinatum, sed infirmum & vacillans, habens coniunctam formidinem de opposito. quambrem opinantis animus quodammodo fluctuat, & dicitur adhuc dubitare; quia etsi non maneat suspensus quoad assensum in genere, cum alteri paria aliqualem assensum accommodet; manet tamen suspensus quoad assensum firmum, cum neutri parti assentitur firmiter. Et hoc modo nomen dubitationis sæpè accipitur. vulgò enim dicimus, nos dubitare, quamdiu in neutram partem certi sumus; qua ratione tres priores gradus nomine dubitationis D. Thomas complecti videtur. *Iudicium firmum* est assensus sine formidine veritatis oppositæ. *Sententia* est iudicij interni patefactio exterior. Verùm ne sit discrepantia in vñu vocuñ, quæ sæpè rem obscurat, nomine *suspicionis* comprehendemus etiam *opinionem*, sicut D. Thomas, Caietanus, & alij, & nomen *dubitationis* sumemus propriè. Vide de his Nauarum in cap. Si quis autem, de pœnit. dist. 6. num. 10. & sequent. & D. Antoninum 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 9. ex Alberto. ubi tamen suspensionem & scrupulum accipit pro eodem. nam in rebus agendis, scrupulus est tenuis suspicio mali circa rem bonam vel adiaphoram.

Quomodo dicitur dubitare.

Iudicium firmum. Sententia.

7. Porro hi gradus ita se habent, vt maiora indicia requirantur ad suspensionem, quàm ad simplicem dubitationem; & maiora ad firmum iudicium quàm ad suspensionem; denique maiora ad sententiam quàm ad iudicium. vnde ex iisdem signis sententia seu iudicium externum sæpè est temerarium, ex quibus internum non est temerarium. vt enim possit ferri sententia condemnatoria exterius per Iudicem, requirantur saltem duo testes, vel confessio Rei, vel euidentia facti; cum ad iudicium internum sæpè vnus testis vel indicia abundè satis sint. His positis,

8. Dico Primò, Iudicium temerarium Iudicis prodiens in actum externum per sententiam, semper est peccatum mortiferum contra iustitiam. est communis sententia DD. Ratio est, quia grauem iniuriam & lesionè irrogat reo, idque contra obligationem sui officij, quo astringitur non iudicare, nisi ex iustis idoneisque probationibus, vel Rei confessione; vnde tenetur ei ad restitutionem famæ, & damnorum fecutorum.

Dico Secundò, Iudicium temerarium in animo tuo residens, non est peccatum, priusquam aliquo modo aduertas, vel dubites, te ex signis insufficientibus iudicare: postquam autem cœperis id aduertere, erit saltem peccatum veniale, si in eo perseueres, numquam tamen erit mortiferum ante plenam animaduersionem.

Iudicium temerarium quale peccatum.

Prior pars probatur; quia priusquam animaduertas, causas, ex quibus iudicas, non esse sufficientes, vel saltem priusquam de illis dubites, non est illud iudicium vñlo modo voluntarium, saltem qua parte temerarium, sed censetur primus motus libertatem voluntatis præueniens, etiam si longo tempore durasset. Idem dicendum de omnibus aliis motibus intellectus, voluntatis, imaginatio- nis, & sensuum externorum: nisi enim aduertatur turpitudine, vel saltem de ea dubitetur, non potest in illis esse vlla culpa, ne venialis quidem: quia turpitudine illis annexa, non censetur vñlo modo volita, cum sit omnino ignorata. vnde ibi solum est turpitudine obiectiua; non formalis, quæ est in libero consensu expressè vel interpretatiuè adhibito, quæ sola animam coinquinat.

Animaduersio mali.

Altera pars probatur; Quia si quis, postquam aduertit aliquo modo hoc iudicium esse temerarium, vel de eo dubitare incepit, adhuc pergat, nec conetur excutere, iam turpitudine eius incipit esse voluntaria. qui enim voluntariè admittit in se aliquem motum vel actum, cui suspicatur inesse turpitudinem moralem, etiam ipsam turpitudinem velle, & in se admittere censetur, ac proinde peccat. Verùm quia imperfecta est illa animaduersio malitiæ, neque pro eo tempore eius grauitas satis perspicitur potest, (eò quod mens si- mul aliis rebus sit intenta, neque regulas morales possit tunc, nisi veluti per transgressum, intueri) idè est etiam imperfectus consensus in illam, ac proinde venialis tantum. ad peccatum enim mortiferum requiritur perfectus consensus, qui ex perfecta grauitatis obiecti aduertentia procedit. perfecta autem aduertentia grauitatis est, quando mens sui compos, non abrepta aliis cogitationibus, reflexit se super suum actum, & considerat illum in materia notabili diuina, legi esse contrarium, vel saltem de eo dubitat. Verùm de hoc plura 1. 2. q. 74. artic. 8. Hinc patet tertia pars propositionis.

Imperfecta aduertentia.

Dico Tertio, Iudicium temerarium, quod cum plena animaduersione de graui malo proximi concipitur, ordinariè est peccatum mortiferum contra iustitiam. Ita communiter Doctores, & D. Thomas artic. 3. Probari potest Primò, Ex Scripturis, Matth. 7. & Luca 6. *Nolite iudicare, & non iudicabimini, vel vt non iudicemini; nolite condemnare, & non condemnabimini*. Hic Dominus inter cetera prohibet iudicium temerarium, (quo quis ex leuibus signis de altero male sentit, eumque prauum & supplicio dignum æstimat) & minatur iudicium & condemnationem. Ita Basiliius in Reg. breuioribus, respons. 164. Ambrosius in hunc locum Luca, Augustinus lib. 2. de Sermone Domini in monte cap. 28. 29. & 30. & passim recentiores. etsi enim Dominus hanc sententiam maximè dicat propter eos, qui sua peccata grauiora dissimulant, & in minora aliorum sunt curiosi, temerarij & seueri Iudices; sententia tamen generalis est, & ad omnes pertinet, 1. Corinth. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoad usque*

veniat

veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. hic aperte vetatur iudicium de occultis, non autem de iis quæ per sufficientia signa manifestantur. Iacobi 4. Qui detrahit fratri suo, aut qui iudicat fratrem, detrahit legem, & iudicat legem: si autem iudicas legem, non es factor legis, sed index. & infra: Tu autem quis es qui iudicas proximum? Ad Roman. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit, &c. Dicitur detrahere legem, eamque iudicare; quia facto suo illam improbat, & condemnat, ut passim Doctores exponunt. & ita gerit se erga legem, non ut illi subditus, sed ut Superior & Iudex.

12 Secundò, Probatur ratione, Primò, Grauis iniuria irrogatur proximo, dum sine causa habetur improbus: hoc enim perinde est ac si falsum crimen ei impingeretur. longè enim acerbior & grauior est falsa infamia, quam vera. Itaque, etsi vera infamia apud vnum contracta, quorundam sententià non sit tantum malum, ut peccet mortiferè qui eam infert; (de quo, quid sentire conueniat, dictum est supra cap. 11. dub. 11.) tamen infamia falsa omnium iudicio censetur grante malum, etsi apud vnum tantum resideat, cuius signum est, quòd homines molestissimè ferant, talem de se haberi existimationem. Secundò, Ex huiusmodi iudiciis grauia mala sequi solent, præsertim si in actum externum prodeant: & quamuis in animo maneat, tamen extinguunt bonam opinionem, & bonum nomen proximi, inferunt prauam, pariunt magnum contemptum, & impediunt charitatem. Tertio, Quia viurparum quodammodò iudicium Dei, cuius solius est de occultis iudicare. Hæc ratio tangitur ad Rom. 14. 1. Cor. 4. & Iacob. 4.

13 Dixi ordinariè, quia interdum fieri potest ut iudicium temerarium non sit peccatum mortale; vt si iudicia non sint quidem omnino sufficientia ad certum iudicium, tamen magnam habeant probabilitatem, ita vt efficiant eam valdè verisimilem & credibilem. tunc enim non erit peccatum mortale, etsi quis iudicet esse moraliter certum. nam non est tanta distantia inter moralem certitudinem & magnam probabilitatem, vt censeatur notabilis irrogari iniuria, si quod valdè probabile est, iudicetur esse certum, præsertim cum hæc certitudo non excludat omnem formidinem de opposito. Exemplum sit; si iuuenem inuenias solum cum puella in cubiculo, & inde iudices illos tractare turpia: si ex eo, quòd vides quempiam ebrium, iudices eum esse in malo statu.

14 Dixi de graui malo; quia si quis temerè iudicet de altero in re leuis momenti, vel quam ille parui æstimet, non erit peccatum mortiferum; sicut supra cap. 11. dub. 3. de detractioe dictum est. Idem dicendum de defectibus, qui sunt inculpabiles; vt si iudices alterum esse spurium, vel filium Iudæi: quia hæc carent omni vituperio apud sapientes, cum non sint in hominis potestate, vt rectè Petrus Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 450. Quod limitauerim, nisi fortè idcirco illum contempnas aut infames, aut ab aliquo officio aliòve bono consequendo iniquè impediatis.

DUBITATIO III.

Utrum dubitatio & suspicio temeraria sit peccatum mortiferum.

Sunt tres sententiæ. Prima est, Omnem suspicionem temerariam de graui malo proximi, si deliberata sit, esse peccatum mortiferum. Ita Bañes qu. 60. artic. 3. Michaël Salon. & Petrus Arragon. in hunc articulum. Secunda est, Nullam esse peccatum mortale. Ita Caietanus hoc loco, & Nauarra in Rubric. de Iudiciis num. 48. & Petrus Nauarra lib. 2. cap. 4. num. 454. Tertia est, Suspicionem temerariam plerumque esse peccatum veniale; fieri tamen interdum ratione grauitatis materiæ, vt sit mortiferum; vt si suspiceris ex leui indicio virum Religiosum esse hæreticum, vel incestasæ matrem. Ita Sotus lib. 3. quæst. 4. art. 3. & multi recentiores.

Pro resolutione notandum est Primò, Dupliciter posse aliquem malè suspicari de proximo. Primò, Ex errore quodam intellectus, quo apprehendit illa signa tamquam sufficientia ad suspicandum, paratus suam suspicionem deponere, vbi rem melius considerarit. Secundò, Non tam ex errore intellectus, quam ex prauo affectu & malevolentia erga illum de quo suspicatur; qua fit vt etiam si aduertat signa illa non esse sufficientia, velit nihilominus pergere in sua suspitione.

Notandum Secundò, Suspicionem posse dici dupliciter voluntariam seu deliberatam. Primò, Secundum se, vt cum quis aduertit se malè suspicari de proximo, & etiam aliquo modo dubitat an causa sit sufficientis ad sic suspicandum, tamen neglecto eius examine non excludit suspicionem, paratus excludere, si aduertet causam non esse sufficientem. Secundò, Potest dici voluntaria, qua parte est temeraria; vt cum quis aduertens causam suspicandi non esse quidem sufficientem, tamen ex malitia vult sic de proximo sentire. his positis,

Dico Primò, Si priore modo suspicetur malum de proximo, non erit peccatum mortiferum, sed tantum veniale. Probatur Primò, ex D. Augustino tract. 90. in Ioannem, vbi dicit, Quod de occultis hominum aliquando, imò assidue non vera sentimus, id pertinere ad tentationem humanam, sine qua duci ista non potest vita, ac proinde esse ignoscendum nobis, modo de rebus ipsis rectè sentiamus, & amemus quod amandum est, & detestemur quod detestandum est. & infra: Quamquam & in his rerum tenebris humanarum, id est, cogitationum alienarum, etsi suspensiones vitare non possumus, quia homines sumus: iudicia tamen, id est, definitiuas firmasque sententias continere debemus, neque ante tempus iudicare, donec veniat Dominus vt illuminet abscondita tenebrarum, &c.

Dices, D. Augustinus videtur loqui de suspicionibus non plenè deliberatis; has enim vitare non possumus, & ad humanam tentationem pertinent; deliberatæ enim facile vitari possunt, nec pertinent ad tentationem humanam, quia consensus includunt.

Resp. D. Augustinum non loqui quidem de suspicionibus, quæ plenè voluntariæ sint secundum rationem temeritatis, seu in quibus temeritas sit plenè voluntaria; (hæ enim ex malitia procedant